

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ZÁKLADNÍ POJMY	2
2.1 POJEM STATISTIKY	2
2.2 POPISNÁ A MATEMATICKÁ STATISTIKA, STATISTICKÝ SOUBOR	3
2.3 STATISTICKÁ JEDNOTKA, STATISTICKÝ ZNAK	4
2.4 ZÁKLADNÍ ETAPY STATISTICKÉ ANALÝZY	6
2.5 STATISTICKÉ VYJADŘOVACÍ PROSTŘEDKY	7
2.6 STATISTICKÝ SOFTWARE	9
3 ZÁKLADNÍ ZPRACOVÁNÍ JEDNOROZMĚRNÉHO STATISTICKÉHO SOUBORU	13
3.1 PRVOTNÍ ZÁPIS	13
3.2 USPOŘÁDÁNÍ SOUBORU	13
3.3 TRÍDĚNÍ SOUBORU	16
3.3.1 Podstata a účel třídění	17
3.3.2 Technika třídění	18
3.3.2.1 Volba třídního intervalu a počtu tříd	18
3.3.2.2 Stanovení třídního reprezentanta	20
3.3.3 Typy četnosti tříděného souboru	20
3.3.4 Grafické vyjádření rozdělení četnosti	21
4 STATISTICKÉ CHARAKTERISTIKY SOUBORU	24
4.1 TYPY STATISTICKÝCH CHARAKTERISTIK	24
4.2 CHARAKTERISTIKY POLOHY	27
4.2.1 Aritmetický průměr	28
4.2.2 Medián	30
4.2.3 Modus	31
4.2.4 Vztahy mezi charakteristikami polohy	32
4.3 CHARAKTERISTIKY VARIABILITY	33
4.3.1 Variační rozpětí	34
4.3.2 Průměrná odchylka	34
4.3.3 Rozptyl	35
4.3.4 Směrodatná odchylka	36
4.3.5 Variační koeficient	37
4.3.6 Kvantilové odchylky	38
4.4 CHARAKTERISTIKY TVARU	38
4.4.1 Míry nesouměrnosti	38
4.4.1.1 Pearsonova míra nesouměrnosti	39
4.4.1.2 Kvantilové míry nesouměrnosti	39
4.4.1.3 Koeficient nesouměrnosti	40
4.4.2 Míry zahrocenosti	41
4.4.2.1 Míra koncentrace kolem mediánu	42
4.4.2.2 Koeficient zahrocenosti	42
4.5 PŘÍKLAD POUŽITÍ A INTERPRETACE STATISTICKÝCH CHARAKTERISTIK	43
5 ÚVOD DO MATEMATICKÉ STATISTIKY	49
5.1 PODSTATA VÝBĚROVÉHO ŠETŘENÍ	49
5.2 ZÁKLADNÍ POJMY TEORIE PRAVDĚPODOBNOSTI	51
5.2.1 Náhodný experiment	51
5.2.2 Jev a jeho vlastnosti	51
5.2.3 Náhodná veličina, náhodný vektor	53
5.2.4 Pravděpodobnost	54

5.2.4.1	Axiomatická definice pravděpodobnosti	54
5.2.4.2	Empirický zákon velkých čísel (statistická definice pravděpodobnosti)	55
5.2.4.3	Podmíněná pravděpodobnost	56
5.3	SPOJITÉ A DISKRÉTNÍ NÁHODNÉ VELIČINY A JEJICH ZÁKONY ROZDĚLENÍ PRAVDĚPODOBNOSTI.....	58
5.3.1	<i>Spojitá a diskrétní náhodná veličina</i>	58
5.3.2	<i>Frekvenční funkce</i>	58
5.3.3	<i>Distribuční funkce</i>	60
5.4	TEORETICKÁ ROZDĚLENÍ NÁHODNÝCH VELIČIN	62
5.4.1	<i>Teoretická rozdělení diskrétních náhodných veličin</i>	62
5.4.1.1	Alternativní rozdělení - $A(p)$	63
5.4.1.2	Binomické rozdělení - $Bi(n, p)$	63
5.4.1.3	Hypergeometrické rozdělení - $H(n, N, M)$	66
5.4.1.4	Poissonovo rozdělení - $Po(\lambda)$	69
5.4.2	<i>Teoretická rozdělení spojitých náhodných veličin</i>	70
5.4.2.1	Exponenciální rozdělení - $Ex(\lambda)$	70
5.4.2.2	Normální rozdělení - $N(\mu, \sigma^2)$	71
5.4.2.3	Rozdělení $\chi^2(f)$ - Pearsonovo (chi kvadrát)	80
5.4.2.4	Rozdělení Fisherovo - Snedecorovo - $F(f_1, f_2)$	82
5.4.2.5	T-rozdělení (Studentovo) - t_n	83
5.5	NÁHODNÝ VÝBĚR A VÝBĚROVÉ POSTUPY	83
5.5.1	<i>Teoretická východiska</i>	83
5.5.2	<i>Druhy výběrů</i>	84
5.5.2.1	Jednoduchý výběr	85
5.5.2.2	Systematický výběr	85
5.5.2.3	Oblastní (stratifikovaný) výběr	86
5.5.2.4	Dvou- (a více-) stupňový výběr	87
5.5.2.5	Dvou- (a více-) fázový výběr	87
5.5.3	<i>Určení minimální velikosti výběru</i>	88
6	ODHADY PARAMETRŮ ZÁKLADNÍHO SOUBORU.....	90
6.1	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	90
6.2	BODOVÉ ODHADY	91
6.2.1	<i>Základní vlastnosti bodových odhadů</i>	91
6.2.2	<i>Bodový odhad parametrů μ (střední hodnoty) a σ</i>	91
6.3	INTERVALOVÝ ODHAD	93
6.3.1	<i>Podstata intervalového odhadu</i>	93
6.3.2	<i>Centrální limitní věta</i>	95
6.3.3	<i>Interval spolehlivosti pro parametr μ (střední hodnotu základního souboru)</i>	97
6.3.4	<i>Interval spolehlivosti pro parametr σ^2 (rozptyl)</i>	99
6.3.5	<i>Interval spolehlivosti pro relativní četnost w</i>	100
7	TESTOVÁNÍ STATISTICKÝCH HYPOTÉZ.....	102
7.1	PODSTATA TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	102
7.2	OBECNÝ POSTUP PŘI TESTOVÁNÍ STATISTICKÝCH HYPOTÉZ	104
7.3	CHYBA I. A II. DRUHU	107
7.4	PARAMETRICKÉ TESTY	111
7.4.1	<i>Testy hypotéz o parametrech jednoho výběru</i>	112
7.4.1.1	Hypotézy o rozptylech	112
7.4.1.2	Hypotézy o průměrech	113
7.4.1.3	Hypotézy o relativních četnostech	113
7.4.1.4	Grubbsův test extrémních odchylek	114
7.4.1.5	Testy normality	115
7.4.1.6	Testy náhodnosti	116
7.4.2	<i>Testy hypotéz o parametrech dvou výběrů</i>	117
7.4.2.1	Hypotézy o rozptylech	117
7.4.2.2	Hypotézy o shodě středních hodnot nezávislých výběrů	118
7.4.2.3	Hypotézy o shodě středních hodnot závislých výběrů	120
7.4.2.4	Párový t - test	121
7.4.2.5	Hypotézy o relativních četnostech	122
7.4.3	<i>Testy hypotéz o parametrech více výběrů</i>	123
7.4.3.1	Testy hypotéz o rozptylech	123

7.4.3.2 Testy hypotéz o střední hodnotě	125
7.5 NEPARAMETRICKÉ TESTY	125
7.5.1 Znaménkový test pro jeden výběr	125
7.5.2 Wilcoxonův test pro dva výběry	126
7.5.3 Wilcoxonův test pro párové hodnoty	128
7.5.4 Testy shody	128
χ^2 - test pro jeden výběr	129
7.5.4.2 Kolmogorovův-Smirnovův test pro jeden výběr	130
7.5.4.3 Kolmogorovův - Smirnovův test pro dva výběry	131
7.5.5 Dixonův test extrémních odchylek	132
7.5.6 Testy náhodnosti	133

8 POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA..... 135

- provozní praxi, včetně rozvoje nových oborů (např. statistická kontrola kvality).
- rozvoj výpočetní techniky a všeobecně dostupného softwaru pro osobní počítače, což umožňuje využití i teoreticky a výpočetně náročných metod ve výzkumné a provozní praxi
  - další vývoj metodologické základny oboru – do běžné praxe (a do používávaného softwaru) jsou zaváděny nové metody
  - výuka dalších oborů na LDF – kromě lesnického oboru, pro který byly publikovány všechny předchozí studijní texty, se v současné době na LDF rozvíjí i obory dřevařského a lesního inženýrství.

Při vypracování tohoto studijního textu byl kladen důraz na podrobné vysvětlení používaných pojmů, přičemž na nezbytné minimum byly omezena použití matematických aparátů, důkazů tvrzení apod. (v důležitých případech jsou v textu odkazy na další rozšiřující literaturu, kde čtenář může požadovat důkazy a možnosti podrobnějších metod). Hlavní těžiště výkladu spočívá ve vysvětlení těchto základních pojmů a vší jednotlivých metod, včetně interpretace výsledků. Výběr metod je volen tak, aby obsahly všeobecné základy statistiky, které jsou použitelné v mnoha oborech, nejen v těch, pro které je primárně určen tento studijní text.

Téměř všechny používané metody a postupy jsou dokumentovány na řešených příkladech, kterými studijní text obsahuje několik desítek. U každého příkladu je uvedeno zadání (vycházející z praktické úlohy), všechna data potřebná k vyřešení (včetně měřicích dat) a podrobná interpretace výsledků.

Značná pozornost byla také věnována obrazovému a tabulkovému doprovodu textu. Skriptum obsahuje několik desítek obrázků a tabulek, které názorně vysvětlují zvlášť ty části textu, které jsou náročnější na představitelnost (např. podstata čtyř v testování statistických hypotéz).

Vzhledem ke značné špi používávaných statistických metod a předepřipravenému rozsahu studijního textu, jsme byli nuceni celou problematiku rozdělit do dvou dílů.

Tento první díl obsahuje základní statistické pojmy, základní charakteristiky a základy matematické statistiky, včetně odhadů parametrů základního souboru a testování statistických hypotéz.

Druhý díl, který bude vydán příští rok, bude obsahovat především analýzu rozptylu a plánování experimentů, grafické metody příčinné analýzy dat a vícerozměrnou statistiku (korelační a regresní analýzu a výhradně vícerozměrné klasifikační metody).

Autoři děkují paní O. Harazimové za přepis podstatné části textu.